

פורום 'חות'

דף עמדה בנושא ניסויים בבעלי חיים

רקע

הרפואה והמדע משתמשים רבות בניסויים בבעלי חיים לצרכים רבים ומגוונים כגון: פיתוח תרופות, מחקר והוראה, ולצורך מציאת פתרונות מדעיים לבעיות שאיתן מתמודד האדם. ישנם ארגונים לזכויות בעלי חיים שיוצאים כנגד כל שימוש בבעלי החיים לצורך בני האדם, ולעומתם יש שטוענים שצורך האדם קודם לכל. בהלכה מוגדר היחס הראוי של האדם לבעלי החיים.

איסור צער בעלי חיים

האיסור לצער בעלי חיים הוא מן התורה: החיוב סיוע לבעל חיים שרובץ תחת משאו, חיוב שביתת הבהמה בשבת, האיסור לקשור שני בעלי חיים ממינים שונים כדי שיעשו מלאכה יחדיו, ומצוות רבות נוספות. עם זאת, יש לזכור כי איסור התורה לצער בעלי חיים הוא מצד מדרגתו המוסרית של האדם. התורה אוסרת לצער בעלי חיים, לא משום שיש לבעלי החיים זכויות שיש להתחשב בהם, אלא משום שכך צריך האדם לנהוג.

שימוש בבעלי חיים לצורכי האדם

נאמר 'ורדו בדגת הים ובעוף השמים', ומכאן שמותר לאדם לשלוט בבעלי החיים ולהשתמש בהם לצרכיו. בהלכה ישנם דיונים רבים בנוגע להגדרת האיזון בין האיסור לצער בעלי חיים לבין ההיתר להשתמש בבעלי החיים ולשלוט בהם לצורכי האדם. ההכרעה המקובלת היא שמותר לצער בעל חיים רק במקום שהדבר נחוץ לאדם, ובתנאי שללא צער זה, לא יוכל האדם להשיג את מבוקשו. עם זאת, במקרים שבהם הפעולה הנעשית בבעל החיים היא אכזרית, והנחיצות שבה לאדם נמוכה, הפעולה אסורה. כגון: איסור מריטת נוצות מאוזים בעודם בחיים כדי לקבל נוצות טובות יותר, איסור צייד לשם הנאה בלבד. ועוד, הלכות שחיטה מורות לשחוט את בעל החיים באופן שיגרום לסבל המועט ביותר לו, ואף פוסקי זמננו אסרו את פיטום האוזים, בשל הצער הרב שנגרם לאוזים מכך.

ניסויים בבעלי חיים

על פי הדברים האלו, ניסויים בבעלי חיים יכולים להיעשות בתנאי שהם הדרך היחידה או הטובה ביותר להשיג את התוצאה הנחוצה עבור האדם. אם ישנה אפשרות לקבל את אותן תוצאות ללא ניסוי בבעלי החיים, אין היתר לבצע ניסוי כזה, אלא אם יוכח שיש לניסוי יתרון בבירור דברים שאי אפשר לברר בלעדיו. בכלל, מחקרים שנעשים לצורך בריאותו של האדם מותרים ואף נחוצים, הן מחקרים לשם פיתוח תרופות והן לשם למידה של דרכי רפואה שונות, ועוד. כמובן, גם ניסויים בבעלי חיים שיש הצדקה לבצעם, יש לעשותם בדרך שאינה אכזרית, אלא אם כן אין דרך כזו לבצע את הניסוי.

סיכום

- א. צער בעלי חיים הוא איסור מהתורה.
 - ב. בעלי החיים נועדו לשמש את האדם, אך לאדם אסור להתאכזר אליהם.
 - ג. מותר לעשות ניסויים בבעלי חיים לשם הצלת חיי אדם, רפואה או צורך כלכלי מוכח.
 - ד. אין לעשות ניסויים בבעלי חיים לשם מותרות לאדם.
 - ה. גם ניסויים המותרים, יש לעשותם בדרך שתמעט בצער בעלי חיים.
- אנו קוראים לצרף תלמידי חכמים ורבנים למועצה לניסויים בבעלי חיים, כדי לבחון אלו ניסויים מותרים ובאיזה אופן ראוי לעשותם, לפי ההלכה.

דף עמדה בנושא מתווה הקיצוץ המוצע בתקציב המדינה

רקע

עלותו הגבוהה של מבצע 'צוק איתן' עוררה צורך הכרחי בקיצוץ בסעיפי הוצאה אחרים בתקציב המדינה. הצעת הקיצוץ שמקדם משרד האוצר היא קיצוץ רוחבי בכל תקציבי משרדי הממשלה השונים, על פי חלקם היחסי בתקציב הכולל. חלופות אחרות המוצעות לקיצוץ התקציבי הן קיצוץ עמוק יותר בנושאים מסוימים, תוך הותרת תקציבים אחרים על כנם.

תפקידי השלטון על פי ההלכה

המציאות המודרנית מאופיינת, בין היתר, בהרחבת קשת תפקידיהן של רשויות השלטון, ובהעצמת כוחן הכלכלי. רשויות השלטון לרמותיהן והסתעפויותיהן הן מרכיב חשוב במימון תחומים מרכזיים במשק, כגון: תעשייה, תיירות וכדומה. זאת נוסף על תפקידי הרשויות בתחומי השירותים, כגון: בריאות, חינוך, רווחה וכדומה, העולים כסף רב לקופת המדינה. על כל אלה, גם תפקידי המסורתיים של השלטון המרכזי, כגון: קשרי חוץ, ביטחון וביטחון פנים וכדומה, מצריכים תקציב גדול מאוד. השאלה הראשונה, המרכזית והבסיסית היא: מה היא עמדת ההלכה בנוגע לתפקידי השלטון, לכתחילה? כיצד אמור להתחלק תקציבה של מדינה יהודית הפועלת על פי התורה?

עיון בדברי חז"ל מעלה רשימה של נושאים שעליהם אחראיות רשויות השלטון למיניהן. אחריות משמעותה סמכות, ואחת מן הסמכויות הבסיסיות וההכרחיות ביותר שבאחריות השלטון היא הסמכות לממן את כל הדרוש לביצוע מכספי הציבור. הנושאים שעליהם מופקד השלטון, שניתן למוצאם במקורות ההלכה, הם: ביטחון, קשרי חוץ - כולל מסחר בין לאומי, ביטחון פנים, בטיחות, חקיקה ומשפט פלילי, סיוע לנזקקים, שירותי בריאות, חינוך, ניהול מדיניות כלכלית, פיתוח תשתיות ושירותי דת.

לאור האמור, עולה ברורות המסקנה כי תפקידים רבים המתבצעים כיום בידי השלטון ושלוחותיו (כגון: תרבות וספורט וכדומה) אינם כלולים בין התפקידים שמחויב בהם השלטון על פי ההלכה, וניתן לראות בהם תפקידים שהשלטון רשאי לעסוק בהם, אך אינו חייב בכך.

היחס בין הגדרת תפקידי השלטון לבין קביעת סדרי עדיפויות

על בסיס הגדרת תפקידיו של השלטון לפי ההלכה, ניתן לקבוע כי בסדרי העדיפויות בהקצאת תקציבים תינתן עדיפות לתפקידי חובה על-פני תפקידי רשות. עדיפות זו צריכה לבוא לידי ביטוי הן בקביעת התקציב מראש, והן בקיצוץ בתקציב קיים.

חוק מע"מ 0 על דירות

אחת מנקודות המחלוקת בנוגע לקיצוץ בתקציב הינה בנוגע לחוק מע"מ 0, שאותו מעוניין שר האוצר להעביר. לאור האמור לעיל, אין זה מתפקיד השלטון לספק דיור לכלל האזרחים, אלא רק לאלו שאינם מסוגלים לקנות או לשכור מקום דיור מינימאלי בכוחות עצמם.

הצעת החוק למע"מ 0 אינה לוקחת בחשבון את מצבו הכלכלי של האזרח, וגם אינה מצטמצמת לדיור מינימאלי בלבד, ועל כן ודאי שאין לראות בה חלק ממצוות הצדקה הציבורית. היה מקום להפעלת התכנית בתור חלק מחובתו של השלטון לניהול מדיניות כלכלית, רק אם היה סיכוי סביר שתכנית זו תביא להורדת כלל מחירי הדיור בארץ. אלא שלדעת מומחי הכלכלה הסיכוי לכך קלוש ביותר.

סיכום

- א. בקביעת התקציב יש עדיפות למימון תפקידים שהשלטון מחויב לבצע על פני מימון תפקידי רשות (כגון תרבות וספורט, תחנות רדיו וטלוויזיה וכדומה).
- ב. עדיפות זו חלה גם במקרה של קיצוץ בתקציב.
- ג. לפיכך, יש לקצץ בתקציבם של תחומי הרשות בלבד, בכל אחד ממשרדי הממשלה (על בסיס האמור לעיל), ואין לבצע קיצוץ רוחבי לא-מובחן, הפוגע גם במימון תפקידי החובה.
- ד. לאור האמור, אין להפעיל את תכנית מע"מ 0. תכנית זאת עלולה לפגוע פגיעה משמעותית בהכנסות המדינה, וניתן להניח שלא תביא לירידת כלל מחירי הדיור בארץ.

דף עמדה בנושא תיירות מרפא

רקע

סוגיית 'תיירות מרפא' מעלה שאלות כבדות משקל, מההיבט האתי וגם מהיבטים נוספים, כמו הסתמכות מערכת הרפואה הציבורית על מקורות מימון פרטיים.

קדימות לתושבי המדינה

על פי ההלכה, קודמת הדאגה לחייהם ולצרכיהם של בני אותה העיר על פי הדאגה לחייהם של בני עיר אחרת. מכאן שאין להעניק עדיפות בטיפול רפואי לתושבי חוץ על חשבון תושבי מדינת ישראל. תיירות מרפא עלולה ליצור מצב שיש בו חולים 'סוג א' - חולים שמכניסים לקופת בית החולים סכומי כסף גדולים ולבית החולים אינטרס מובהק לטפל בהם על פני החולים תושבי המדינה.

הכנסות מתיירות מרפא

אין לעודד תיירות מרפא או להעניק עדיפות בטיפול רפואי לתושב חוץ, באופן שפוגע בחולים תושבי המדינה. כך יש לנהוג גם אם התנהגות זו תקטין את הכנסות בתי החולים מתיירות המרפא, ואף על פי שבטווח רחוק יש בתיירות המרפא כדי לשפר את השירות הרפואי לתושבי המדינה. אין לפגוע בטיפול הרפואי המייד, לטובת רווח בעתיד.

זכות קניינית

אזרחי המדינה משלמים מס בריאות מדי חודש בחודשו, ובכך מממנים את מערכת הרפואה הציבורית (ר' סעיף 13(א)(1) לחוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994). אם כן, זכותם של אזרחי המדינה לקבל טיפול שאינו נופל מהטיפול שמקבלים במסגרת תיירות המרפא.

השש שוחד

כאשר איש צוות מקבל תשלום נוסף עבור חולה המאושפז במחלקתו, קרוב לוודאי שייתן עדיפות לטיפול בו. מצב זה דומה לקבלת שוחד, שאסורה אף כאשר נותן השוחד עושה זאת על מנת שהדיין ידון דין אמת. זאת משום ש'השוחד יעוור עיני צדיקים', דהיינו הוא עלול להשפיע בתת מודע על החלטותיו של הדיין, ולהטות את הכף לטובת נותן התשלום. איסור שוחד קיים לא רק בדין אלא בכל איש ציבור האמור לקבל החלטות ולקבוע סדרי עדיפויות.

סיכום

מהאמור לעיל עולה שיש להגביל הגבלה משמעותית את היקפה של תיירות המרפא במערכת הרפואה הציבורית. זאת ועוד, מכיוון שיש כאן העמדה של הצוות הרפואי בבתי החולים במצב של ניגוד אינטרסים, יש לחדד את ההנחיות האתיות ולאסור כל קדימות לתיירי המרפא או העדפתם על פני חולים אזרחי ישראל. עוד יש להסדיר את התשלום על השירות הרפואי באופן שיועבר לבתי החולים ולא יתגלגל לידיים פרטיות.

